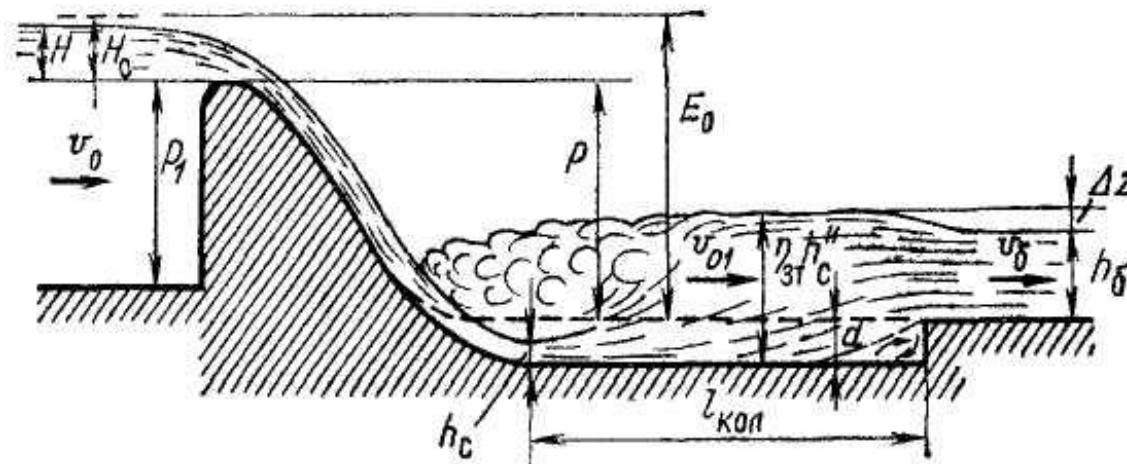

«Gidravlika va hidroinformatika» kafedrasи

Topshiriq № 3.2

Suv zarbini kamaytiruvchi inshootlar. Oqim energiyasini so'ndirgichlar. Energiyani so'ndiruvchi xovuz hisobi.

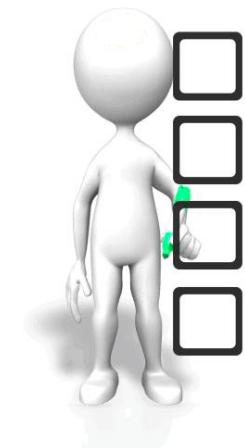

Аллаёров Д.Ш.

Amaliyot topshirig'idan asosiy maqsad:

Energiya so'ndiruvchi hovuz yoki devor turidagi energiya so'ndirgich haqida umumiy tushunchaga ega bo'lish;

Sarf $Q=Q_{MK}$ bo'lganda, energiyani so'ndiruvchi inshoatning o'lchamlari hisobini bajarishdan iborat

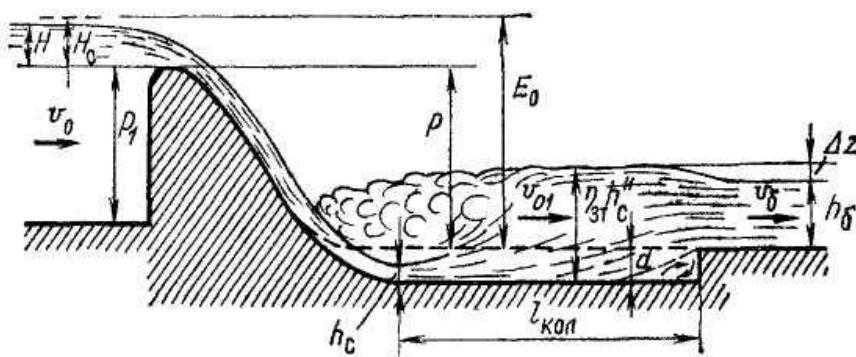

Kirish

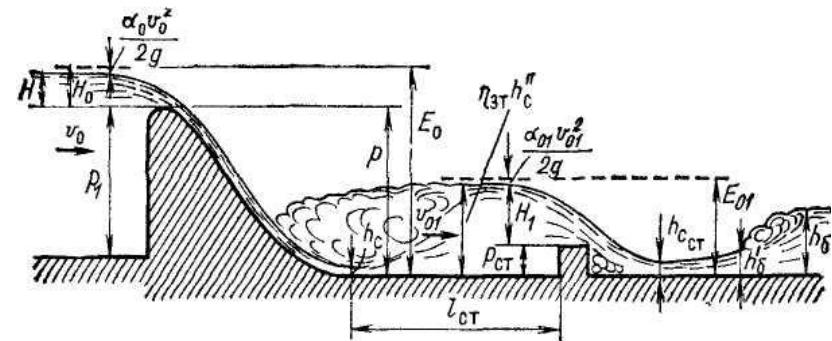
- Agar gidravlik sakrash xaydalgan bo'lsa, pastki b'efga oqim zARBini kamaytirish uchun energiya so'ndiruvchi devor (to'siq) yoki hovuz qullaniladi. Chunki siqilgan kesimda to 2-sakrash chuqurligiga qadar oqim tezligi nisabatan katta bo'ladi va inshoat havfsizligini ta'minlashda iqtisodiy samaradorlikni inobatga olib, kinetik energiyaning ma'lum darajada kamaytirib, potensiyal energiyaga qisman oshirishga tu'g'ri keladi, va haydalgan gidravlik sakrashni ko'milgan sakrash ko'rinishidagi b'eflarni tutashtirish kerak boladi.
- Pastki b'efdagi energiyani so'ndirish uchun qurilgan maxsus inshoatlarga – **energiya so'ndirgichlar** deyiladi.

Energiya so'ndiruvchilar turlari

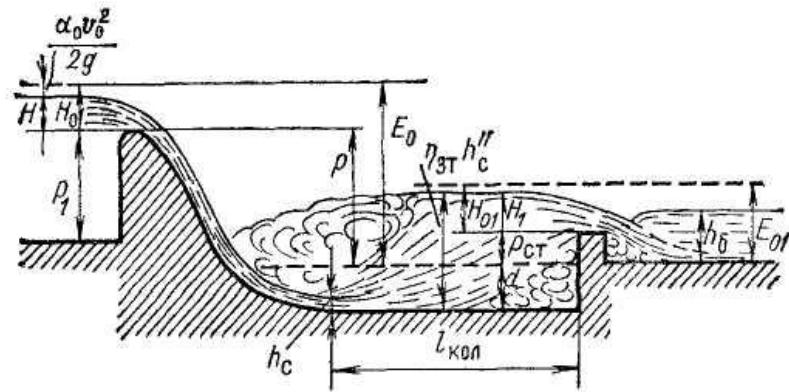
1. Energiyani so'ndiruvchi xovuz:

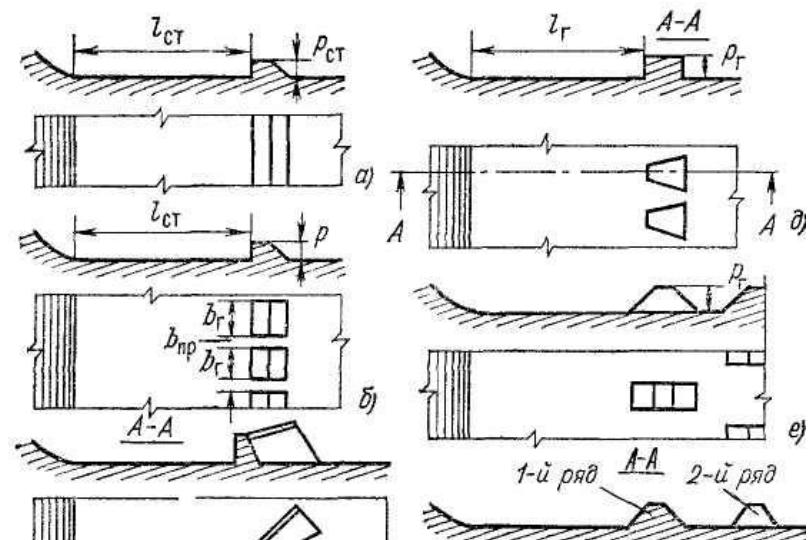
2. Energiya so'ndiruvchi devor (to'siq)

3. Energiyani so'ndiruvchi xovuz va devor aralash holda

4. maxsus energiya so'dirgichlar

BERILGAN:

$Q_{mk} =$	35	MK ning suv sarfi, m^3/s
$g_o MK =$	0.82	MK oqim tezligi, m/s (Topshiriq №3a, KMK boyicha), m/s
$h_{n6} =$	2.47	MK pastki b'efdagi oqim chuqurligi (Topshiriq №2.5, Gidravlik sakrash elementlarini hisobi boyicha), m
$h_c = h' =$	0.16	Siqilgan kesimdagи suv oqimining chuqurligi (Topshiriq №2.5, Gidravlik sakrash elementlarini hisobi boyicha), m
$h'' =$	2.29	Ikkinci tutashtirish chuqurligi (Topshiriq №2.5, Gidravlik sakrash elementlarini hisobi boyicha), m
$b_{ts} =$	30.47	Tezoqar-sharshara oxiridagi kengligi (Topshiriq №2.1, Keng ostonali suv o'tkazgich gidravlik hisobi), m
$m =$	1	Tezoqar-sharsharaning qiyalik koefficienti

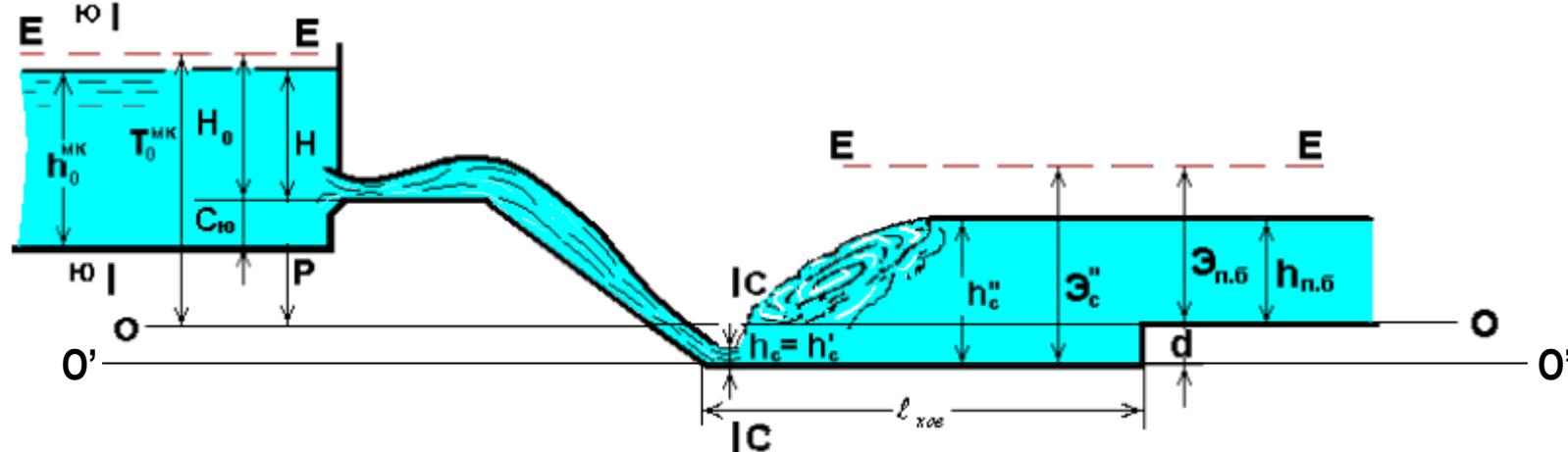
Talab qilinadi:

Sarf $Q=Q_{MK}$ bo'lganda quyidagi energiyani so'ndiruvchi inshoatning, ya'ni:

I. Energiyani so'ndiruvchi xovuz o'chamlari (hovuz chuqurligi - d , hovuz uzunligi - l_{hov}) aniqlansin.

ECHILISHI: I. Energiyani so'ndiruvchi xovuz uchun

1. Sxema masshtabda chiziladi va kesimlar (IO-IO va C-C) va taqqoslash tekisliklarini (O-O va O'-O') belgilaymiz:

Quyidagi shartli beigilarни qabul qilamiz:

h_0^{MK}

- MK normal chuqurligi, m;

T_0^{MK}

- taqqoslash tekisligiga ($O-O$) nisbatan hisoblaganda IO-IO kesimdagи to'la solishtirma energiya, m;

H_0, H

- darvoza oldidagi chuqurlik (to'la va geometrik naporlar), m;

P

- yuqori va pastki b'eflardagi ostona balandliklar farqi, m;

C_{io}

- yuqori b'efdagi ostona balandligi, m

h_{p6}

- pastki b'efdagi oqim chuqurligi, m;

h_c

- sigilgan kesimdagи suv oqimining chuqurligi, m;

h_c''

- gidravlik sakrashdan keyingi oqim chuqurligi (2-tutashtirish chuqurligi), m

\mathcal{E}_c'' va \mathcal{E}_{p6}

- sakrashdan keyingi va pastki b'efdagi kesimlarning solishtirma energiyalari, m

l_{xov}

- hovuzning uzunligi, m;

d

- hovuzning chuqurligi, m

2. Quyidagi hisoblash formulalaridan foydalalnamiz:

Sakrash ayni siqilgan kesimda bo'lishi sharti bajarilishi uchun quyidagi tenglamani yozamiz:

$$\mathfrak{Z}_c'' = \mathfrak{Z}_{n.\delta.} + d \quad (1)$$

bu erda

$$\begin{aligned} \mathfrak{Z}_c'' &= h_c'' + \frac{\alpha(\mathcal{G}_c'')^2}{2g}; \text{ yoki } \mathfrak{Z}_c'' = h_c'' + \frac{\alpha Q_{\text{мк}}^2}{2g\omega^2} \\ \mathfrak{Z}_{n.\delta.} &= h_{n.\delta.} + \frac{\alpha(\mathcal{G}_{n.\delta.}'')^2}{2g}; \end{aligned} \quad (2)$$

Hovuzning uzunligi (l_{xov}) M.D.CHertousov formulasi yordamida quyidagicha aniqlanadi:

$$l_{xov} = \beta^* l_s \quad (3)$$

Bu yerda $\beta = 0.7 \div 0.8$ - empirik koefficient ($\beta = 0.75$ deb olsak bo'ladi)

$$l_s = 2.5 * (1.9 * h'' - h') \quad - \text{gidravlik sakrash uzunligi (Pavlovskiy formulasi), m}$$

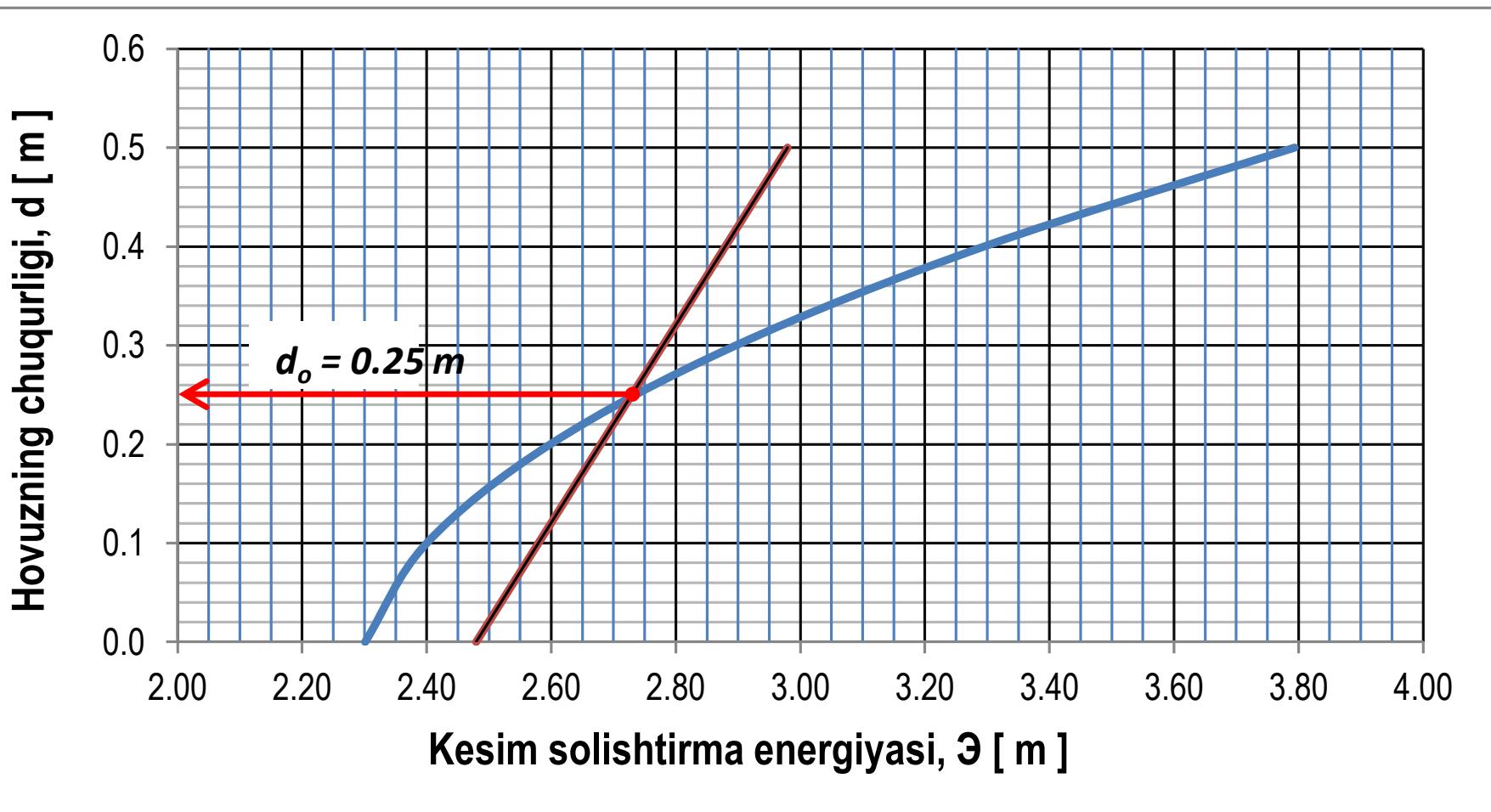
3. Hisoblash tanlash usulida bajariladi. Hovuz chuqurligi (d) ga bir necha qiymatlar berib, h_c - siqilgan kesimdagи hamda h'' – 2-tutashtirish chuqurligini d ga ortib borishi boyicha yozamiz . Hisoblash natijalarni jadvalda keltiramiz (**1-jadval**)

1-jadval: Energiyani so'ndiruvchi xovuz hisobi

d , m	h' , m	h'' , m	ω'' , m^2	$\alpha Q^2/2g \cdot (\omega'')^2$, m	Θ_c'' , m	$\Theta_{\pi 6} + d$, m
0.0	0.16	2.29	75.0	0.01	2.30	2.48
0.1	0.26	2.39	78.5	0.01	2.40	2.58
0.2	0.46	2.59	85.6	0.01	2.60	2.68
0.3	0.76	2.89	96.4	0.01	2.90	2.78
0.4	1.16	3.29	111.1	0.01	3.30	2.88
0.5	1.66	3.79	129.8	0.00	3.79	2.98

Hisoblash formulalari: $\omega'' = (b_{ts} + h'' m) h''$; $\Theta_c'' = h'' + \alpha Q^2/2g \cdot (\omega'')^2$;
 $\omega_{\pi 6}'' = (b_{ts} + h_{\pi 6} m) h_{\pi 6}$; $\Theta_{\pi 6}'' = h_{\pi 6} + \alpha Q^2/2g \cdot (\omega_{\pi 6})^2$
 $b_{ts} = 30.47$ m $m = 1$ tezoqar-sharsharaning qiyalik koefficienti

1-jadvaldagи d, Θ_c va $\Theta_{n6}+d$ qiymatlari asosida $\Theta_c = f(d)$ va $\Theta_{n6}+d = f(d)$ grafigini quramiz (1-rasm).

1-rasm: Energiya so'ndiruvchi hovuz chuqurligini aniqlash grafigi

1-rasmdan $\Theta_c = f(d)$ va $\Theta_{n6}+d = f(d)$ chiziqlar kesishgan nuqtadan energiya so'ndiruvchi hovuzning nazariy chuqurligi $d_o = 0.25$ m - ning qiymatini olamiz.

4. Ko'milgan gidravlik sakrash kesimidagi hovuz chuqurligi - d, A=1.05 + 1.10 ko'milish darajasida quyidagicha topiladi:

$$D = (1.05 \div 1.10) d_0 + (0.05 \div 0.10) h_{n6} = 1.075 * 0.25 + 0.075 * 2.47 = 0.45 \text{ m}$$

5. Hovuzning uzunligini M.D.CHertousov va N.N.Pavlovskiy formulalari bo'yicha aniqlaymiz:

$$l_{xov} = \beta^* l_s = 0.75 * 10.5 = 7.9 \text{ m}$$

Bu yerda $\beta = 0.7 \div 0.8$ - empirik koefficient ($\beta = 0.75$ deb olsak bo'ladi)

$$l_s = 2.5 * (1.9 * h'' - h') = 2.5 * (1.9 * 2.29 - 0.16) = 10.5 \text{ m}$$

JAVOB:

Energiyani so'ndiruvchi xovuz o'chamlari quyidagicha:

hovuz chuqurligi - d = 0.44 m,

hovuz uzunligi - l_{hov} = 7.9 m.